

ВИЗНАЧНЕ ДОСЯГНЕННЯ БІЛОРУСЬКИХ МІКОЛОГІВ

Рецензія: Гапиенко О.С., Шапорова Я.А. / Флора Беларуси. Грибы. Т. 1. *Boletales, Amanitales, Russulales* / Под ред. акад. В.И. Парфенова. — Минск: Беларуская навука, 2012. — 199 с., илл.

Це досить цікава як для мікологів, так і для любителів грибів книга. Останніми десятиліттями на теренах колишнього Радянського Союзу з'являлося обмаль багатотомних флористичних праць, присвячених грибам, причому більшість із них започатковані ще за часів існування СРСР. Рецензована монографія відкриває багатотомне видання (всього заплановано сім томів). Такого роду праця як у нас, так і за кордоном завжди є науковою подією, не стала винятком і ця книга.

Перший том присвячений грибам порядків *Boletales, Amanitales* і *Russulales*, до яких належить більша частина широкоживаних їстівних та найбільш небезпечних отруйних видів. Можливо, це зроблено для підвищення цікавості як до самої книги, так і до серії, яку вона започатковує. Монографію можна умовно поділити на кілька частин: вступну, загальну, спеціальну та допоміжну. Вступна частина порівняно невелика і містить передмову, перелік скорочень та короткий нарис — «Введение в историю развития микологии как науки». Загальна частина має дещо більший обсяг, тут подано характеристику базидіальних грибів й описано методи їх дослідження. Вона складається з чотирьох розділів: «Структуры базидиальных грибов и их размножение»; «Анатомическое и морфологическое строение базидиом»; «Экология грибов»; «Сбор, гербаризация и хранение агарикоидных грибов». Ці розділи супроводжуються ілюстраціями та низкою таблиць. Спеціальній частині відведено найбільший обсяг, вона містить три розділи, в кожному з яких

розглядається один порядок. У межах розділу підрозділи поділено за принципом порядок—родина—рід. Для кожного таксона рангу, вищого за видовий, наведено коротку систематичну довідку і ключ для визначення таксонів нижчого рангу, які до нього входять. Характеристиці видів присвячений окремий підрозділ стосовно кожного роду. Тут вказуються такі дані: назва латиною з основними синонімами, російська, білоруська назви, повний діагноз (як макро- так і мікроознаки), належність до еколого-трофічної групи, приуроченість до рослинного угруповання, терміни плодоношення, їстівність, поширення в Білорусі та загальне поширення. Таким чином охарактеризовано 232 види з 18 родів, 10 родин та 3 порядків, а також кілька внутрішньовидових таксонів. Практично для всіх видів подано кольорові ілюстрації на внутрішніх вклейках. Більшу частину аналізованих видів уже виявлено на території Білорусі, проте наводяться відомості і про деякі провізорні види. Нарешті, допоміжна частина містить низку довідкових матеріалів, зокрема, словник наукових термінів, вказівники латинських, російських і білоруських назв грибів і судинних рослин.

Загалом рецензована монографія є визначним досягненням білоруських мікологів. Вона гарно видана й містить найактуальнішу інформацію про гриби Білорусі. Поза всяким сумнівом, ця праця становить дослідницький інтерес не лише для білоруських ботаніків, а й для науковців сусідніх країн, насамперед України та Росії.

Однак видання містить і певні недоліки, що не дивно для такого обсягу флористичних праць. Так,

зовсім не зайвою була б у книзі карта адміністративного районування Білорусі, оскільки саме за цим принципом характеризується поширення грибів. До речі, використання лише адміністративного районування теж видається не зовсім вдалим. Більш науковим є підхід, застосований у «Флорі грибів України», де вказується поширення грибів як за адміністративним, так і за адаптованим геоботанічним районуванням. Загальновідомий тісний зв'язок грибів із рослинами, дивно, що автори «Флоры Беларуси» не навели хоча б загальної характеристики рослинності та природних умов країни, як у багатотомних виданнях «Flora Agaricina Neerlandica», «Nordic Macromycetes» або «Fungi of Switzerland». Викликає деякі заперечення й обрана авторами система базидіальних грибів. Якщо порядки *Boletales* та *Russulales* визнаються як самостійні всіма систематиками, то з порядком *Amanitales* справа дещо інша. За більшістю сучасних систем, родини *Amanitaceae* та *Pluteaceae*, які автори першого тому «Флоры Беларуси» розглядають як частину порядку *Amanitales*, належать до порядку *Agaricales*.

Є у тексті книги й інші недоліки. Наприклад, розглядаючи на с. 37 різні гіпотези про відносини між агарикоїдними та гастероїдними формами, дослідники спинилися на гіпотезі Р. Зінгера, хоча во на давно визнана хибною, й минули сучасні погляди на цю проблему. Далі, у ключах зовсім не описуються мікроскопічні ознаки, а тим часом вони, зокрема деталі будови кутикули шапинки, тепер широко використовуються мікологами. Зрозуміло, що автори намагалися адаптувати ключі

для широкого кола читачів, а не лише фахових мікологів, однак, хоча б як допоміжні, мікроскопічні ознаки були б дуже корисними. В описах видів, на мою думку, бракує приміток, де б йшлося про види, найбільш споріднені з розглянутим, а також про головні ознаки, які його від них відрізняють. Ще один недолік — відсутність прямих посилань у тексті книги на кольорові фотоілюстрації видів грибів. Є лише зворотні, на самих цих фотографіях, але їх, гадаю, недостатньо. Мушу також зауважити, що в кількох випадках фото підібрані не вельми вдало, ілюструючи не найтиповіші екземпляри видів. Зокрема, для *Xerocomus chrysenteron* подано знімок плодового тіла з гладенькою, не тріщинуватою шапинкою, тоді як саме тріщинуватість поверхні шапинки є однією з найхарактерніших ознак цього виду. Натомість, одна з фотографій, які ілюструють *Xerocomus subtomentosus*, показує екземпляр з тріщинуватою шапинкою, а це для даного виду далеко нетипово. Трапляються в тексті й деякі інші похибки, наприклад, у ключі на с. 88 сказано, що у представників роду *Volvariella* на ніжці є кільце та піхва, однак насправді наявна лише остання.

Загалом можна констатувати, що ми маємо справу з науково цінним і цікавим виданням, справжнім подарунком як для професійних мікологів, так і для любителів природи. Попри деякі недоліки, це надзвичайно корисний довідник для кожного, хто цікавиться грибами. Бажаємо редакційній колегії цього багатотомного видання успіхів у підготовці наступних томів «Флоры Беларуси».

М.П. ПРИДЮК

НОВІ ВИДАННЯ

Методика створення списку регіонально рідкісних видів мікобіоти, флори, фауни (на прикладі Київської області) / Конішук В.В., Мосякін С.Л., Царенко П.М. та ін. — К.: Глобус, 2012. — 38 с.

Подано аналіз критеріїв визначення та методичні рекомендації стосовно надання статусу регіонально рідкісних видів флори та фауни (на прикладі Київської області), що потребують охорони. Наведені списки видів флори та фауни регіону, які потребують охорони та не занесені до «Червоної книги України», а також нормативні акти щодо їх затвердження.

Видання знадобиться представникам державних органів, керівникам об'єктів природно-заповідного фонду, власникам і землекористувачам, науковцям, іншим зацікавленим особам та організаціям.